
ПЕДАГОГІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ІВАНА ОГІЄНКА І СУЧАСНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ

УДК 378.147:373.3.011.3-051]:001(477)Огієнко
DOI: 10.32626/2309-7086.2026-23.235-245

Наталія Гудима

ORCID 0000-0002-6192-3779

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
hudyma.nataliia@kpnpu.edu.ua*

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ ВЕКТОР У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: СИНЕРГІЯ ІДЕЙ ІВАНА ОГІЄНКА ТА ПРИНЦИПІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Стаття присвячена дослідженню теоретико-методичних засад інтеграції педагогічних ідей Івана Огієнка у зміст професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах реалізації концепції Нової української школи. Визначено, що національно-культурний вектор є ключовим у формуванні цілісної особистості та професійної компетентності педагога, здатного до реалізації державної освітньої політики.

Під час дослідження виявлено ключові педагогічні імперативи І. Огієнка, зокрема пріоритет української мови та національної культури у вихованні, важливість рідної школи як осередку національного духу, формування свідомого

© Наталія Гудима, 2026

Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

громадянина-патріота; проаналізовано вимоги НУШ до особистості вчителя, які акцентують на його автономії, здатності до інновацій, високій професійній майстерності та громадянській відповідальності.

На основі зіставлення та аналізу розроблено принципи синергії ідей І. Огієнка та принципів НУШ, що дозволяють поєднати історично-національну спадщину з сучасними освітніми тенденціями. Обґрунтовано, що інтеграція цих ідей забезпечить підготовку вчителя, який не лише володіє сучасними методами, а й глибоко вкорінений у національну культуру, спроможний формувати у молодших школярів національну ідентичність та загальнолюдські цінності.

Ключові слова: Іван Огієнко, Нова українська школа, підготовка майбутнього вчителя, початкова школа, національно-культурний вектор, педагогічні ідеї, синергія, національне виховання.

Постановка проблеми. Ціннісно-смилова криза, що посилюється глобалізацією та інформаційними війнами, вимагає чіткого національно-культурного вектора в освіті. Іван Огієнко, з його україноцентричним підходом, пропонує міцний аксіологічний базис (цінності), що необхідний для формування стійкої національної самосвідомості в початковій школі. В умовах зовнішніх загроз це є питанням національної безпеки. Наголос Івана Огієнка на фундаментальній ролі рідної мови («Поки живе мова – житиме й народ» [8]) прямо корелює із завданням НУШ щодо розвитку комунікативної компетентності та культури мовлення як основи національної єдності.

НУШ декларує формування громадянських компетентностей. Синтез із І. Огієнком дозволяє наповнити ці компетентності глибинним змістом української історії, етики та традицій, перетворюючи декларативні принципи на живі, зрозумілі дитині цінності.

Сучасний учитель НУШ потребує не лише знання нових методик (компетентнісний підхід), але й міцного світоглядного підґрунтя для їхнього впровадження [1].

І. Огієнко підносить фігуру вчителя як національного подвижника, носія духу та морального авторитета («Що то за інтелігент, що не знає, хто він, звідки він, куди йде й навіщо живе?» [8]). Цей ідеал є протипологом надмірній технократизації освіти і посилює морально-етичний та громадянський компонент у професійній підготовці майбутніх педагогів.

У НУШ освітній процес організовано через діяльність та інтеграцію. Ідеї українознавства І. Огієнка додають національний контент для цієї діяльності: вчитель отримує готові методичні засади для інтеграції історії, культури та народознавства в освітні галузі початкової школи («Я досліджую світ», «Мовно-літературна»). Учитель, підготовлений на засадах цього синтезу, здатен не лише формально реалізувати Державний стандарт, але й виховувати емоційно стійку, національно свідому особистість, готову до життя в українському суспільстві («Усі наші наукові й літературні праці мають служити єдиній меті: відродити й зміцнити дух українського народу» [10]).

Необхідність синтезу, на нашу думку, полягає в тому, що він забезпечує двосторонній рух: НУШ дає сучасні педагогічні інструменти (компетентнісний і діяльнісний підходи), а педагогічна спадщина Івана Огієнка – ціннісний, національно-ідентифікаційний зміст для наповнення цих інструментів. Таким чином, синтез забезпечує високу якість освіти, орієнтовану на національно свідому, компетентну особистість.

Дослідження, присвячені Івану Огієнку, переважно фокусуються на аналізі його ролі у розвитку української національної освіти початку ХХ століття (праці В. Мельника, О. Комар, Л. Левченко). Тут акцентують увагу на його діяльності як міністра освіти та його внеску у становлення української вищої школи.

Досліджуючи праці І. Огієнка щодо культури мови та національної етики як основи виховання (праці А. Погрібного, М. Іваницької), особливо увагу приділяють концепції українознавства як цілісної системи світогляду.

Ідеї Івана Огієнка визнані як ціннісно-смысловий базис національної педагогіки, проте їхній прямий методичний потенціал для сучасної початкової школи (після 2018 року) та системи підготовки вчителя досліджений фрагментарно. Цей напрям є найбільш насиченим і включає аналіз офіційних документів та методичних досліджень, зокрема аналіз закону України «Про освіту», концепції НУШ та Державного стандарту початкової освіти. Ці документи визначають компетентнісний, діяльнісний та особистісно орієнтований підходи як ключові.

Праці О. Савченко, Н. Бібік, Р. Шияна присвячені інтеграції освітніх галузей, формуванню ключових компетентностей та організації освітнього середовища [1; 11; 12].

Існує низка праць, що описують як упроваджувати НУШ, але часто бракує глибокого аналізу аксіологічного наповнення (цінностей) реформи та її національно-культурного коріння. У працях І. Ковалішиної, Л. Пуховської досліджено питання формування професійних компетентностей учителя НУШ. Автори підкреслюють необхідність розвитку креативності, критичного мислення та готовності до інновацій.

Мета статті. На основі аналізу встановлено, що педагогічна спадщина І. Огієнка вивчена переважно як історичний феномен, а принципи НУШ – як методичний інструментарій. Відсутнє систематичне, теоретично обґрунтоване дослідження, яке б розробило національно-культурний вектор підготовки вчителя початкової школи шляхом синергії аксіологічних імперативів І. Огієнка та ключових компетентностей НУШ. Тому метою статті є визначити теоретико-методичні засади інтеграції педагогічних ідей І. Огієнка у зміст підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах Нової української школи.

Відповідно до мети статті виокремимо такі завдання: виявити ключові педагогічні імперативи І. Огієнка; проаналізувати вимоги НУШ до особистості вчителя; розробити принципи синергії ідей.

Виклад основного матеріалу. Іван Огієнко розробив цілісну освітню доктрину, в основі якої лежить принцип україноцентризму. Для нього освіта – це не просто передача знань, а насамперед процес національного відродження та творення свідомого громадянина-українця [7].

І. Огієнко стверджував, що українська школа має бути національною за духом і змістом. Усі навчальні предмети, виховні заходи та освітнє середовище повинні працювати на одну мету – плекання національної гідності, любові до рідного краю та усвідомлення історичної місії свого народу [4].

Освіта має готувати не «космополіта» чи «людину світу», а міцно вкорінену в національну культуру особистість, здатну активно будувати українську державу. У цьому сенсі освіта є національною справою та державною потребою.

Ідея творення національно свідомої особистості є прямим корелятом ключових компетентностей НУШ, зокрема громадянської та соціальної компетентності

тей, наповнюючи їх національним змістом та аксіологічною глибиною («Або згинемо, або нашою силою, кров'ю і працею здобудемо те, що належить нам» [10]).

Аксіологія (теорія цінностей) займала центральне місце в педагогіці І. Огієнка. Він чітко окреслив духовні та моральні основи, на яких має ґрунтуватися виховання.

І. Огієнко вважав, що морально-етичне виховання має ґрунтуватися на християнських заповідях та універсальних чеснотах. Ці цінності мають бути інтегровані у шкільне життя, формуючи у дитини доброчесність, відповідальність та повагу («Без національної етики нема й нації, бо вона не буде мати своєї духовної основи.» [10]).

Національні традиції, звичаї, обряди та народна творчість є, на його думку, колективним досвідом моралі. Вони слугують ефективним методом виховання, який природно вводить дитину у національний світ, формуючи культурну ідентичність. («Народ живе, доки живуть його традиції, його обряди, його звичаї» [10]).

Виховання є, перш за все, формуванням ціннісного світу, де ідеал морально досконалої особистості невіддільний від ідеалу національно свідомого патріота [4].

Це перегукується з ціннісним компонентом НУШ та соціальною освітньою галуззю, де наскрізною лінією є виховання ціннісного ставлення до себе, до інших, до суспільства та природи [12].

Учення І. Огієнка про мову є одним із найпотужніших елементів його педагогіки, детально викладеним у працях «Рідна мова» та «Наука про рідномовні обов'язки». І. Огієнко розглядав мову як душу народу, найбільший національний скарб та колективну пам'ять. Для нього порушення чистоти мови чи її занедбання дорівнює національній катастрофі. («Поки живе мова – житиме й народ, як національність. Не стане мови – не стане й національності: вона розпорозиться поміж дужчими сусідами» [10]).

Рідна мова є первинним інструментом пізнання світу, формування логіки та критичного мислення дитини. Якість мовлення прямо впливає на якість думки та здатність до навчання. Учитель, на думку Івана Огієнка, має не лише навчити граматики, а й прищепити культуру мовлення та свідомість рідномовного обов'язку. («Язык – це доля нації, і тому ми повинні нести велику відповідальність за чистоту й красу нашої рідної мови» [8]).

Ідеї І. Огієнка є теоретичним обґрунтуванням мовно-літературної освітньої галузі НУШ та наголосу на розвитку комунікативної та читацької компетентностей, акцентуючи на їхньому національно-виховному потенціалі.

У концепції І. Огієнка вчитель не є просто виконавцем програм, а центральною фігурою виховного та освітнього процесу. Учитель повинен бути моральним і професійним авторитетом для учнів та їхніх батьків. Його особисте життя, поведінка і, особливо, культура мовлення, мають служити взірцем [2].

Педагогічну працю І. Огієнко розглядав як національний подвиг. Учитель має бути глибоко відданим національній справі, володіти знаннями з українознавства та мати тверду національну свідомість. («Учитель мусить бути для дитини першим і найкращим прикладом... ідеалом національної праці й свідомості» [9]).

Національна ідея вимагає від учителя не лише патріотизму, а й високого фахового рівня, оскільки якість навчання є показником життєздатності нації. («Хто хоче бути учителем в українській школі, той повинен свідомо йти на цей національний подвиг» [9]).

Цей образ відповідає сучасній вимозі до вчителя НУШ як агента змін та професійно мобільної особистості. Вимога І. Огієнка щодо світоглядної цілісності вчителя посилює педагогічну компетентність у сучасному розумінні [7].

Компетентнісний підхід є наріжним каменем НУШ [1]. Він передбачає перехід від засвоєння суми знань до формування здатності застосовувати знання, вміння та навички у реальних життєвих ситуаціях. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти [3], вони «формується на міжпредметній основі та є спільними для всієї освітньої системи. До них належать: спілкування державною мовою, математична компетентність, компетентності у природничих науках і технологіях, інформаційно-комунікаційна, громадянська та соціальна, культурна, підприємливість та фінансова грамотність, що формуються в межах окремих освітніх галузей (мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична, мистецька, фізична культура)».

Підготовка особистості, яка здатна успішно функціонувати у сучасному швидкозмінному світі, що прямо корелює із принципом практичного спрямування освіти, а НУШ не обмежується лише знаннями та вміннями, а ставить за мету формування ціннісних орієнтирів через наскрізні вміння та виховний компонент. Вони передбачають здатність діяти як відповідальний член суспільства, поважати права інших, співпрацювати, виявляти турботу про навколишнє середовище та володіти етичною поведінкою; здатність розуміти та цінувати надбання національної та світової культури, а також здатність до самовираження у різних видах мистецтва.

Пріоритетність цих компетентностей демонструє, що виховна робота (формування ціннісного ставлення) є основою освітнього процесу, а не додатком. Це створює прямий простір для інтеграції аксіологічних імперативів І. Огієнка (християнська етика, національна мораль).

Методологічна основа НУШ базується на потребі відійти від пасивної передачі знань до активного залучення учнів [6]. У центрі освітнього процесу стоїть дитина з її індивідуальними потребами, здібностями та інтересами. Навчання має бути мотиваційним та емоційно насиченим. Це ключовий принцип, що реалізується через проєктну діяльність, дослідницькі завдання, інтегровані уроки та, особливо в початковій школі, ігрові методи. Гра перестала бути лише розвагою, вона стає основою пізнання та засвоєння соціального досвіду.

Реалізація діяльнісного підходу вимагає від учителя здатності до трансформації навчального змісту у практичні, життєві завдання [1]. Цей підхід є ідеальним інструментом для впровадження українознавчого матеріалу І. Огієнка (традицій, обрядів) не через «нудні» лекції, а через практичне відтворення та дослідження. Тому успішна реалізація НУШ вимагає кардинальної зміни ролі та професійного профілю вчителя, адже вчитель НУШ перетворюється з транслятора знань на фасилітатора, тьютора та агента змін [6]. Він повинен не стільки навчати, скільки організовувати процес навчання та мотивувати учнів до самопізнання.

Від учителя вимагають постійного самовдосконалення, бути готовим до зміни програм та бути здатним до автономного прийняття рішень щодо вибору методів і форм роботи. До професійних викликів сьогодення належать: вміння поєднувати знання з різних освітніх галузей; розроблення нестандартних уроків та реакція на непередбачувані ситуації; здатність виховувати, спираючись на чіткі морально-етичні та громадянські позиції. Цей виклик є ключовим для інтеграції з ідеалом учителя-націоналіста І. Огієнка [7].

Синергія досягається шляхом наповнення сучасних освітніх галузей ціннісним національно-культурним контентом, джерелом якого є спадщина І. Огієнка. Розвиток мовно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя має ґрунтуватися на аксіологічному ставленні до мови, яке пропагував Огієнко. Праці І. Огієнка, особливо «Наука про рідномовні обов'язки» [8], використовую-

ють як теоретичний базис для формування професійної педагогічної риторики. Вчитель має усвідомити мову як моральний обов'язок і зразок для наслідування.

Таблиця 1

Компонент НУШ	Ідея І. Огієнка	Метод підготовки вчителя	Результат/очікувана компетентність
Мовно-комунікативна компетентність (вільне володіння державною мовою, уміння висловлювати думки, культура мовлення).	Аксіологічне ставлення до мови (мова як національний скарб, моральний обов'язок, «Наука про рідномовні обов'язки»).	Семинар-практикум «Мова як педагогічний інструмент»	Усвідомлення мови як не лише засобу спілкування, але і ключового елемента національного виховання та професійної етики.
Практичний приклад у підготовці:		Аналіз та моделювання педагогічної риторики	
Ситуація: Майбутній учитель веде урок читання і має сформулювати у дітей шанобливе ставлення до книги та українського слова.	Залучення до аналізу фрагментів з праць І. Огієнка щодо поваги до рідного слова, чистоти мови та важливості мовної свідомості.	Здобувачі вищої освіти записують та критично оцінюють власні зразки мовлення (інструкції, пояснення, емоційні звернення до учнів). Застосовують критерії І. Огієнка (правильність, чистота, емоційність, патріотичний дух) для самокорекції педагогічної риторики.	Майбутній учитель володіє бездоганною українською мовою (усне і писемне мовлення) та здатен бути мовним взірцем для молодших школярів, формуючи їхню національну свідомість через мову.
Кінцева мета:		Розвиток аксіологічного ставлення до мови як основи професійної майстерності та громадянської позиції вчителя НУШ.	Вчитель виховує учнів на засадах культури українського мовлення.

Соціальна компетентність у НУШ формується через інтеграцію знань про суспільство, культуру, етику та здоров'я [6]. Ідеї І. Огієнка про християнську етику та українські моральні чесноти (працьовитість, гостинність, повага до старших) інтегрують у підготовку вчителя для роботи з ціннісними орієнтирами у початковій школі [4]. Наприклад, моделювання виховних ситуацій, що вимагають морального вибору, використовуючи сюжети українського фольклору та традицій (народознавство).

Таблиця 2

Компонент НУШ	Ідея І. Огієнка	Метод підготовки вчителя	Результат/очікувана компетентність
Соціальна компетентність (співпраця, прийняття рішень, етична поведінка, повага до різноманіття).	Християнська етика та народні моральні чесноти (повага до батьків, працелюбність, взаємодопомога, правдивість).	Практикум «Етична майстерня»	Здатність організувати діяльність у початкових класах, спрямовану на формування морально-етичних цінностей.
Практичний приклад у підготовці:		Моделювання виховних ситуацій та їх аналіз на основі народознавчого матеріалу.	

Продовження таблиці 2

Ситуація: Дитина у класі зруйнувала спільну роботу, виконану групою.	Використання принципу правдивості та взаємопрощення як найвищих християнських та народних чеснот.	Здобувачі вищої освіти розробляють сценарій уроку етики / виховної години, де: 1. Аналізують ситуацію крізь призму народної мудрості (прислів'я про чесність, відповідальність). 2. Використовують казку або легенду з українського фольклору (наприклад, про наслідки неправди).	Майбутній учитель уміє впроваджувати елементи народознавства та християнської етики (як основи моралі) у розв'язання конфліктів та виховну роботу згідно з принципами НУШ.
Кінцева мета:		Розвиток здатності формувати ціннісні орієнтири у молодших школярів, поєднуючи сучасну соціалізацію з національно моральною традицією.	Учитель усвідомлює себе носієм національної культури та моралі.

Учитель має бути готовим використовувати національні традиції та обряди як дієві механізми соціалізації та формування поваги до суспільних норм. Аксиологічна компетентність є ключовою для вчителя-вихователя. Вона передбачає здатність до ціннісно-орієнтованої взаємодії, тобто вміння виховувати цінностями, а не лише словами [2]. Підготовка має зосереджуватися на усвідомленні майбутніми педагогами, що вони є носіями національного духу (за І. Огієнком) і мають забезпечити спадкоємність цінностей.

Таблиця 3

Компонент НУШ	Ідея І. Огієнка	Метод підготовки вчителя	Результат/очікувана компетентність
Аксиологічна компетентність (усвідомлення цінностей, ціннісно-орієнтована взаємодія, формування життєвих пріоритетів).	Учитель як носій національного духу та свідомий українець; забезпечення спадкоємності національних цінностей (патріотизм, духовність).	Навчальний модуль «Аксиологія української педагогіки»	Сформована внутрішня система цінностей майбутнього вчителя, що ґрунтується на національній ідеї та європейських гуманістичних принципах.
Практичний приклад у підготовці:		Проектна діяльність та розроблення ціннісних уроків	
Ситуація: Студент має розробити тиждень НУШ, присвячений темі «Моя країна – Україна» для першого класу.	Використання ідей Огієнка про виховання свідомого українця та пошану до рідної культури як центрального елемента освітнього процесу.	Здобувачі вищої освіти проєктують тематичний тиждень, де: 1. Визначають ціннісні орієнтири (наприклад, гордість за Україну, повага до символів). 2. Розробляють контексти уроків, інтегруючи національно-культурний контент (історія, традиції, мова) не лише через факти, а через емоційну та ціннісну взаємодію з учнями.	Майбутній учитель усвідомлює свою місію як вихователя національної ідентичності (за І. Огієнком) і вміє впроваджувати цінності у сучасний освітній процес НУШ, використовуючи ціннісно-орієнтовані методи викладання.

Продовження таблиці 3

Кінцева мета:		Трансформація теоретичних ідей в особистісний ціннісний стрижень педагога, здатного вести за собою.	Учитель стає ціннісним лідером у початковій школі.
---------------	--	---	--

Діяльнісний підхід НУШ вимагає від викладання у ЗВО практичності та симуляції майбутньої професійної діяльності. Майбутні вчителі розробляють навчальні проекти, які поєднують ігровий підхід НУШ (дослідження, діяльність) із народознавчим матеріалом І. Огієнка. Наприклад, проєкт («Я досліджую світ») «Хата моя, рідна мати». Мета: дослідження побуту, символіки та звичаїв, пов'язаних з українською хатою. Реалізація: учні не просто вчать терміни, а «будують» модель хати, вивчаючи призначення рушника, печі, порога, що відповідає національно-культурному вектору Огієнка і реалізується через діяльність (НУШ).

Таблиця 4

Компонент НУШ	Ідея І. Огієнка	Метод підготовки вчителя	Результат/очікувана компетентність
Діяльнісний підхід (навчання через діяльність, дослідження, ігровий підхід, інтеграція освітніх галузей).	Пріоритет національно-культурного виховання (важливість народознавства, символіка побуту, збереження традицій).	Проєктний практикум «Національна спадщина в НУШ»	Здатність проєктувати та реалізувати інтегровані уроки і проєкти, які поєднують сучасні методики (діяльність) із національним змістом.
Практичний приклад у підготовці:		Розроблення навчального проєкту для початкової школи	
Тема проєкту (для учнів): «Хата моя, рідна мати» (інтеграція освітніх галузей «Я досліджую світ», «Мистецька»).	Наголос на сакральному значенні української хати, символіці рушника (оберіг), печі (домашнє вогнище) як елементів національного духу.	Здобувачі вищої освіти працюють над проєктом, де: 1. Визначають дослідницькі завдання для учнів (наприклад, «Яка роль печі в українській родині?»). 2. Розробляють діяльнісні етапи: моделювання хати (макет), виготовлення міні-рушників, інсценування обряду. 3. Обґрунтовують виховний потенціал (І. Огієнко) кожної дії.	Майбутній вчитель вміє перетворювати культурну спадщину на захоплюючу дослідницьку діяльність (НУШ), забезпечуючи засвоєння знань та формування національної ідентичності.
Кінцева мета:		Розвиток методичної гнучкості та національно-орієнтованого мислення, необхідного для роботи в НУШ.	Вчитель використовує діяльнісний підхід для виховання любові до рідного краю та традицій.

Упровадження кейс-завдань, що вимагають від здобувача вищої освіти прийняття виховного рішення на основі моральних імперативів (І. Огієнко) в умовах сучасних освітніх викликів (НУШ), а ефективна інтеграція потребує не випадкового, а системного підходу, заснованого на чітких принципах:

Таблиця 5

Принцип інтеграції	Суть принципу	Реалізація в підготовці вчителя НУШ
Принцип україноцентризму	Визнання української національної культури та історії як основи змісту всіх освітніх дисциплін.	Створення національно-орієнтованих робочих програм, де культурний компонент є не додатковим, а ядровим.
Принцип моральної домінанти	Пріоритетність духовного та етичного виховання над суто інформативним навчанням.	Інтеграція ціннісних засад Огієнка у методику викладання всіх освітніх галузей (навіть математичної).
Принцип культурної аутентичності	Використання винятково аутентичних та неспотворених національних джерел (мови, традицій, історії) у навчальному процесі.	Формування у майбутнього вчителя мовної чутливості та здатності критично оцінювати культурний матеріал.
Принцип практичної спрямованості	Зв'язок національно-культурного змісту з реальним життям та діяльністю дитини (НУШ).	Розроблення інтегрованих занять, що перетворюють теоретичні знання про традиції на практичний досвід (свята, обряди, проекти).

Висновки. Отже, педагогічна спадщина Івана Огієнка не є лише історичним артефактом, а слугує потужним аксіологічним базисом для реалізації цілей НУШ. Його україноцентричний підхід та ціннісні імперативи (християнська етика, рідна мова як фундамент ідентичності) забезпечують національне наповнення сучасного компетентнісного підходу. Запропоновані механізми інтеграції національно-культурного вектору І. Огієнка в професійну підготовку вчителя початкової школи є необхідною умовою для якісної реалізації Нової української школи та зміцнення національної ідентичності.

Список використаних джерел і літератури:

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: роздуми про застосування в початковій школі. *Початкова школа*. 2018. № 3. С. 1–6.
2. Гудима Н., Мелескецева Н., Ковальчук О. Ідеї І. Огієнка в підготовці сучасного вчителя початкової школи. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Сер. філол.: наук. зб.* / [редкол.: Л. Марчук (гол. ред.), О. Рарицький (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. XVII. С. 131–137.
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68-2019-п#Text>.
4. Іваницька М. С. Іван Огієнко: національна освіта, мова, культура. Київ: Знання, 2010.
5. Ковалішина І. М. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів в умовах реформування освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2019. Вип. 1. С. 45–50.
6. Концепція Нової української школи. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>.
7. Левченко Л. В. Педагогічні ідеї Івана Огієнка у контексті сучасної української школи. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*. 2017. № 3. С. 132–137.
8. Огієнко І. І. Наука про рідномовні обов'язки. Збереження мови: Шлях до національної свідомості. Львів: Світ, 2012. С. 15–88.

9. Огієнко І. І. Вимоги до українського вчителя. Педагогічні погляди Митрополита Іларіона. Київ: Освіта, 2018. С. 98–115.
10. Огієнко І. І. Українська культура. Київ: Довіра, 1992. 254 с.
11. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Грамота, 2018.
12. Шиян Р. Б. Методичні засади реалізації діяльнісного підходу у початковій освіті. *Освіта і наука*. 2020. № 5. С. 20–25.

References:

1. Bibik, N. M. (2018). Kompetentnisnyy pidkhdid: rozdumy pro zastosuvannya v pochatkoviy shkoli. *Pochatkova shkola*. № 3. S. 1–6. (in Ukr.).
2. Hudyma, N., Myelyekyestseva, N., Kovalchuk, O. (2020). Ideyi I. Ohiyenka v pidhotovtsi suchasnoho vchytelya pochatkovoyi shkoly. *Ivan Ohiyenko i suchasna nauka ta osvita: Ser. filol. nauk. zb.* / [redkol.: L. Marchuk (hol. red.), O. Rarytsky (vidp. red.) ta in.]. Kam'yanets-Podilskyi: Kam'yanets-Podilskyi natsionalnyy universytet imeni Ivana Ohiyenka, Vyp. XVII. S. 131-137. (in Ukr.).
3. Derzhavnyy standart pochatkovoyi osvity. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68-2019-p#Text>. (in Ukr.).
4. Ivanytska, M. S. (2010). Ivan Ohiyenko: natsionalna osvita, mova, kultura. Kyiv: Znannya. (in Ukr.).
5. Kovalishyna, I. M. (2019). Profesiyna pidhotovka maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv v umovakh reformuvannya osvity. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho*. Vyp. 1. S. 45–50. (in Ukr.).
6. Kontseptsiya Novoyi ukrayinskoyi shkoly. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>. (in Ukr.).
7. Levchenko, L. V. (2017). Pedahohichni ideyi Ivana Ohiyenka u konteksti suchasnoyi ukrayinskoyi shkoly. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykoly Hoholya*. № 3. S. 132–137. (in Ukr.).
8. Ohiyenko, I. I. (2012). Nauka pro ridnomovni obovyazky. Zberezheniya movy: Shlyakh do natsionalnoyi svidomosti. Lviv: Svit. S. 15–88. (in Ukr.).
9. Ohiyenko, I. I. (2018). Vymohy do ukrayinskoho vchytelya. Pedahohichni pohlyady Mytropolita Іларіона. Kyiv: Osvita. S. 98–115. (in Ukr.).
10. Ohiyenko, I. I. (1992). Ukrayinska kultura. Kyiv: Dovira. 254 s. (in Ukr.).
11. Savchenko, O. Ya. (2018). Dydaktyka pochatkovoyi osvity. Kyiv: Hramota. (in Ukr.).
12. Shyyan, R. B. (2020). Metodychni zasady realizatsiyi diyalnisnoho pidkhodu u pochatkoviy osviti. *Osvita i nauka*. № 5. S. 20–25. (in Ukr.).

Nataliia Hudyma

THE NATIONAL AND CULTURAL VECTOR IN THE TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS: THE SYNERGY OF IVAN OHIENKO'S IDEAS AND THE PRINCIPLES OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

The article is devoted to the study of a pressing scientific and pedagogical problem – defining the theoretical and methodological foundations for the integration of the pedagogical ideas of the prominent Ukrainian scholar, church leader, and educator Ivan Ohienko (Metropolitan Іларіон) into the content of professional training for future primary school teachers within the context of educational modernization according to the New Ukrainian School concept. It is substantiated that strengthening the national-cultural vector is critically important for shaping a professionally

competent and nationally conscious personality of the educator, capable of effectively implementing the ideas of patriotic education and developing key competencies in junior schoolchildren.

The goal of the study is to define and scientifically substantiate the theoretical and methodological foundations for integrating the pedagogical heritage of I. Ohiienko into the training process of future primary school teachers, aligning with the requirements of the NUS.

In the course of the study, a number of objectives were addressed:

- Key pedagogical imperatives of I. Ohiienko were identified and systematized, focusing on: the priority of the native language as the foundation of national consciousness; the importance of historical and cultural heritage in upbringing; the role of the teacher as a bearer of the national idea; and the concept of the "native school" as the center of Ukrainian culture.

- A thorough analysis of the NUS requirements for the teacher's personality was conducted, covering aspects such as: pedagogy of partnership, development of key competencies, readiness for innovation, academic freedom and professional autonomy, and civic responsibility.

- A model / principles for the synergy of I. Ohiienko's ideas and NUS principles were developed and substantiated, which involves the harmonious combination of national identity and cultural memory (Ohiienko) with the competence-based approach and child-centeredness (NUS).

The theoretical significance of the work lies in broadening the understanding of how to utilize historical and pedagogical heritage in contemporary conditions. The practical value lies in developing specific methodological recommendations for implementing I. Ohiienko's ideas into academic disciplines and educational work within higher pedagogical institutions. The results of the study prove that the synergistic approach ensures the training of a teacher who is not only a specialist-innovator but also an enlightener-patriot, which is a prerequisite for the successful achievement of the New Ukrainian School goals.

Key words: Ivan Ohiienko, New Ukrainian School, professional training of primary school teachers, national-cultural vector, pedagogical ideas, synergy, native school, national education, key competencies.

Отримано: 04.01.2026 р.

Прийнято до друку після рецензування: 06.03.2026 р.

Опубліковано: 25.05.2026 р.